

mgr Ewa Bobin

Katedra Prawa Międzynarodowego i Europejskiego

Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii, UWr

Międzynarodowy Trybunał Karny

Powstanie MTK

- ❖ W 1994 r. **Komisja Prawa Międzynarodowego** przedstawiła **Zgromadzeniu Ogólnemu ONZ** projekt statutu międzynarodowego trybunału karnego.
- ❖ Zgromadzenie Ogólne ONZ podjęło uchwałę o powołaniu **Komitetu *ad hoc***, który miał przeanalizować główne kwestie merytoryczne i administracyjne zawarte w projekcie statutu nowego trybunału
- ❖ W grudniu 1995 r. Zgromadzenie Ogólne utworzyło **Komitet Przygotowawczy** w celu ustanowienia Międzynarodowego Trybunału Karnego.
- ❖ Opracowany przez Komisję Przygotowawczą tekst wstępny konwencji został przyjęty podczas Międzynarodowej Konferencji Dyplomatycznej Pełnomocników w sprawie utworzenia Międzynarodowego Trybunału Karnego w Rzymie.

Międzynarodowy Trybunał Karny – wiadomości wstępne

- ❖ przykład sądu międzynarodowego o zasięgu globalnym i wyspecjalizowanej jurysdykcji;
- ❖ jest sądem stałym;
- ❖ nie jest organem ONZ, a instytucją powołaną na mocy umowy międzynarodowej;
- ❖ siedzibą Trybunału jest Haga;
- ❖ językami roboczymi Trybunału są j. angielski i j. francuski;
- ❖ językami urzędowymi Trybunału, w którym są publikowane orzeczenia i decyzje Trybunału, są: angielski, chiński, francuski, hiszpański, rosyjski i arabski;
- ❖ Wydatki Trybunału i Zgromadzenia Państwo-Stron Statutu pokrywane są z funduszy Trybunału.

Podstawy prawne funkcjonowania MTK

- ❖ Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego (**Statut Rzymski, Statut MTK**), podpisany 17 lipca 1998 r., który wszedł w życie 1 lipca 2002 r.;
- ❖ **Reguły procesowe i dowodowe**, określające szczegółowe zasady postępowania;
- ❖ **Elementy Definicji Zbrodni**, które zawierają wskazówki dla Trybunału w zakresie interpretacji i stosowania przepisów prawa materialnego;
- ❖ **Regulamin Trybunału** przyjmowany przez sędziów bezwzględną większością głosów.

Jurysdykcja MTK

- ❖ MTK jest trybunałem sprawującym jurysdykcję wobec **osób fizycznych**, które dopuściły się popełnienia najpoważniejszych zbrodni wagi międzynarodowej, wymienionych w Statucie.
- ❖ Jurysdykcja MTK jest ograniczona zasadą komplementarności, która przyznaje sądom krajowym prawo pierwszeństwa w osądzaniu oskarżonych.
- ❖ Trybunał nie zastępuje krajowych systemów sprawiedliwości, lecz stanowi jedynie ich uzupełnienie.
- ❖ MTK jest właściwy jedynie wtedy, gdy sądy krajowe nie chcą sprawy rozstrzygnąć lub nie są do tego zdolne.

Jurysdykcja *ratione matriae* – art. 5 ust. 1 Statutu MTK

1. Jurysdykcja Trybunału jest ograniczona do najpoważniejszych zbrodni wagi międzynarodowej. Jurysdykcja Trybunału na podstawie niniejszego statutu obejmuje następujące zbrodnie:

(a) zbrodnie ludobójstwa;

(b) zbrodnie przeciwko ludzkości;

(c) zbrodnie wojenne;

(d) zbrodnie agresji.

Zbrodnie ludobójstwa

(art. 6 Statutu MTK w zw. z art. 2 Konwencji ONZ w sprawie Zapobiegania i Karania Zbrodni Ludobójstwa podpisanej 9 grudnia 1948 r.)

Artykuł II.

W rozumieniu Konwencji niniejszej ludobójstwem jest którykolwiek z następujących czynów, dokonany w zamiarze zniszczenia w całości lub części grup narodowych, etnicznych, rasowych lub religijnych, jako takich:

- a) zabójstwo członków grupy,*
- b) spowodowanie poważnego uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia psychicznego członków grupy,*
- c) rozmyślne stworzenie dla członków grupy warunków życia, obliczonych na spowodowanie ich całkowitego lub częściowego zniszczenia fizycznego,*
- d) stosowanie środków, które mają na celu wstrzymanie urodzin w obrębie grupy,*
- e) przymusowe przekazywanie dzieci członków grupy do innej grupy.*

Zbrodnie przeciwko ludzkości

Zgodnie z art. 7 Statutu MTK, tworzy je 11 czynów skierowanych przeciwko ludności cywilnej:

1. Dla celów niniejszego statutu "zbrodnie przeciwko ludzkości" oznacza którykolwiek z następujących czynów, popełniony w ramach rozległego lub systematycznego, świadomego ataku skierowanego przeciwko ludności cywilnej:

(a) zabójstwo;

(b) eksterminacja;

(c) niewolnictwo;

(d) deportacja lub przymusowe przemieszczanie ludności;

(e) uwięzienie lub inne dotkliwe pozbawienie wolności fizycznej z naruszeniem podstawowych reguł prawa międzynarodowego;

(f) tortury;

(g) zgwałcenie, niewolnictwo seksualne, przymusowa prostytutcja, wymuszona ciąża, przymusowa sterylizacja oraz jakiegokolwiek inne formy przemocy seksualnej porównywalnej wagi;

(h) prześladowanie jakiegokolwiek możliwej do zidentyfikowania grupy lub zbiorowości z powodów politycznych, rasowych, narodowych, etnicznych, kulturowych, religijnych, płci [...] lub z innych powodów powszechnie uznanych za niedopuszczalne na podstawie prawa międzynarodowego, w związku z jakimkolwiek czynem, do którego odnosi się niniejszy ustęp, lub z jakąkolwiek zbrodnią objętą jurysdykcją Trybunału;

(i) wymuszone zaginięcia osób;

(j) zbrodnia apartheidu;

(k) inne nieludzkie czyny o podobnym charakterze celowo powodujące ogromne cierpienie lub poważne uszkodzenie ciała albo zdrowia psychicznego lub fizycznego.

Jurysdykcja *ratione personae*

- ❖ Obejmuje wyłącznie osoby fizyczne, które ponoszą indywidualną odpowiedzialność karną za najpoważniejsze zbrodnie międzynarodowe, wymienione w art. 5 ust. 1 Statutu MTK.
- ❖ Wyłączenie jurysdykcji wobec osób poniżej osiemnastego roku życia.
- ❖ Od odpowiedzialności tej nie zwalnia immunitet wynikający z pełnienia funkcji publicznej, fakt popełnienia zbrodni przez podwładnego, ani popełnienie tej zbrodni na rozkaz.
- ❖ Nie ma znaczenia obywatelstwo sprawcy.
- ❖ Ani państwa, ani jakiegokolwiek organizacje (w tym osoby prawne) nie odpowiadają przed MTK.

Jurysdykcja *ratione tempore*

Artykuł 11 Statutu MTK Jurysdykcja *ratione temporis*

1. *Jurysdykcją Trybunału objęte są wyłącznie zbrodnie popełnione po wejściu w życie niniejszego statutu.*

2. *Jeżeli państwo stanie się Stroną statutu po jego wejściu w "życie, Trybunał może wykonywać swoją jurysdykcję jedynie w odniesieniu do zbrodni popełnionych po wejściu w "życie statutu w stosunku do tego państwa, chyba że państwo to złożyło deklarację na podstawie artykułu 12 ustęp 3.*

Artykuł 29 Statutu MTK Wyłączenie przedawnienia

Zbrodnie objęte jurysdykcją Trybunału nie podlegają przedawnieniu.

Jurysdykcja *ratione loci*

- ❖ Jurysdykcja obejmuje zbrodnie, które zostały dokonane na terytorium tych państw, które są stronami Statutu.
- ❖ Państwo niebędące stroną Statutu MTK może jednak uznać jurysdykcję Trybunału w odniesieniu do danej zbrodni (art. 12 ust. 3 Statutu).
- ❖ Wyjątkiem od tej reguły jest podjęcie przez Trybunał sprawy skierowanej do niego przez Radę Bezpieczeństwa ONZ na podstawie kompetencji określonych w art. 13 lit. B Statutu.

Jurysdykcja *ratione iuris*

- ❖ Kompetencję tą określono w art. 21 Statutu.
- ❖ Trybunał stosuje:
 - ❖ Statut, Elementy Definicji Zbrodni oraz Reguły Procesowe i Dowodowe
 - ❖ odpowiednie traktaty, zasady i reguły prawa międzynarodowego, łącznie z uznanymi zasadami międzynarodowego prawa konfliktów zbrojnych
 - ❖ w razie braku powyższych źródeł – ogólne zasady prawa wyinterpretowane przez Trybunał z praw krajowych różnych systemów prawnych świata
 - ❖ ogólne zasady prawa karnego, np. *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* etc.

Skład Trybunału

- ❖ Trybunał składa się z 18 sędziów.
- ❖ Sędziowie powoływani są na 9-letnią kadencję bez możliwości reelekcji.
- ❖ co trzy lata wymieniana jest 1/3 składu sędziowskiego.
- ❖ Kandydaci na sędziów muszą:
 - ❖ spełniać warunki wymagane w ich krajach do zajmowania najwyższych stanowisk sędziowskich
 - ❖ cechować się wysokim poziomem moralnym, bezstronnością i uczciwością.
- ❖ Sędziowie powoływani są przez państwa-strony Statutu Rzymskiego.
- ❖ Wśród wybranych sędziów nie może być dwóch posiadających takie samo obywatelstwo.

Struktura wewnętrzna Trybunału

1. **Prezydium** (Prezes, Pierwszy i Drugi Wiceprezes wybierani na 3-letnią kadencję przez sędziów MTK).
2. **Trzy wydziały** i działające w ich ramach izby orzekające (Wydział Przygotowawczy, Wydział Orzekający i Wydział Odwoławczy).
3. **Urząd Prokuratora** (z Prokuratorem na czele, wybieranym na 9-letnią kadencję).
4. **Sekretariat** (z Sekretarzem MTK na czele, wybieranym na 5-letnią kadencję).

Art 37 – wakaty sędziowskie,

Art. 40 – niezawisłość sędziów i zasada *incompatibilitas*,

Art. 41 – wyłączenie sędziego,

Art. 45 – uroczyste zobowiązanie przed rozpoczęciem wykonywania funkcji,

Art. 46 – usunięcie ze stanowiska,

Art. 47 – środki dyscyplinarne,

Art. 49 – wynagrodzenie, dodatki i diety,

Postępowanie przed MTK:

- ❖ Wszczęcie postępowania przez Prokuratora
- ❖ Faza przygotowawcza
- ❖ Oskarżenie
- ❖ Proces, w tym rozprawa
- ❖ Wydanie wyroku

Wszczęcie postępowania

- ❖ Postępowanie rozpoczyna się od przedstawienia Prokuratorowi przez państwo-stronę Statutu lub przez Radę Bezpieczeństwa ONZ sytuacji wskazującej na popełnienie zbrodni objętych jurysdykcją Trybunału (wszczęcie postępowania: z urzędu, na wniosek).
- ❖ Trybunał następnie bada, czy sprawa jest dopuszczalna.
- ❖ Izba Przygotowawcza bada powyższe przesłanki dopuszczalności.
- ❖ Wobec dopuszczalności sprawy może zostać wniesiony sprzeciw. Prawo do jego wniesienia przysługuje: oskarżonemu (osobie, wobec której wydano nakaz aresztowania lub wezwanie do stawienia) lub państwu, które ma pierwotną jurysdykcję w danej sprawie, bądź winno uznać jurysdykcję MTK.

Faza przygotowawcza

- ❖ Czynności zastrzeżone dla MTK w postępowaniu przygotowawczym wykonuje Izba Przygotowawcza (art. 18 Statutu).
- ❖ Izba przygotowawcza:
 - ❖ Może wydać nakaz aresztowania osoby podejrzewanej o popełnienie zbrodni,
 - ❖ lub wezwać taką osobę do stawienia się przed Trybunałem,
 - ❖ zatwierdza zarzuty postawione przez Prokuratora albo odmawia ich zatwierdzenia.

Oskarżenie

- ❖ W przypadku zatwierdzenia zarzutów, Prezydium powołuje Izbę Orzekającą, która rozstrzyga co do istoty sprawy, w kwestii winy oskarżonego i kary za przypisany mu czyn
- ❖ Obowiązkiem Izby Orzekającej jest zapewnienie rzetelności i sprawności rozprawy oraz prowadzenie jej z pełnym poszanowaniem praw oskarżonego i uwzględnieniem ochrony pokrzywdzonych i świadków

Proces, w tym rozprawa

- ❖ Rozprawa odbywa się w siedzibie Trybunału, o ile nie postanowiono inaczej.
- ❖ Rozprawa odbywa się jawnie i rozpoczyna się od odczytania oskarżonemu przez Izbę Orzekającą zarzutów oskarżenia, zatwierdzonych uprzednio przez Izbę Przygotowawczą
- ❖ Następnie Izba Orzekająca upewnia się, czy oskarżony rozumie treść zarzutów oskarżenia i umożliwia mu wypowiedzenie się w kwestii winy (przyznanie się do winy lub stwierdzenie niewinności)
- ❖ Obecność oskarżonego na rozprawie jest obowiązkowa.
- ❖ Jeżeli oskarżony zakłóca porządek rozprawy, Izba Orzekająca może go usunąć.

Wydanie wyroku

- ❖ oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie udowodniona przed Trybunałem – zgodnie z prawem i ponad uzasadnioną wątpliwość.
- ❖ ciężar udowodnienia winy spoczywa na Prokuratorze.
- ❖ jeśli Trybunał uzna oskarżonego winnym zarzuczanych mu czynów, może wymierzyć mu karę dożywotniego pozbawienia wolności lub karę pozbawienia wolności na czas oznaczony (maksymalnie 30 lat), jak również karę grzywny, przepadek korzyści, mienia, majątku i aktywów pochodzących z przestępstwa.
- ❖ Brak kary śmierci.

-
- ❖ Trybunał wydając wyrok nie może wychodzić poza granice faktów i okoliczności zawartych w zarzutach i uzupełnieniu tych zarzutów
 - ❖ Trybunał opiera swoje orzeczenie wyłącznie na dowodach przeprowadzonych i ujawnionych na rozprawie

Orzeczenie co do istoty sprawy

- ❖ Orzeczenie powinno zostać wydane jednomyślnie, a w razie braku jednomyślności – większością głosów.
- ❖ Tajna narada
- ❖ Orzeczenie sporządza się na piśmie. Powinno ono zawierać:
 - ❖ pełny opis ustaleń dowodowych,
 - ❖ wnioski Izby Orzekającej,
 - ❖ Uzasadnienie,
 - ❖ ewentualne opinie odrębne.
- ❖ Orzeczenie ogłasza na publicznej i jawnej rozprawie, chyba że ze względu na szczególne okoliczności wymagane jest przeprowadzenie pewnych czynności procesowych na posiedzeniu zamkniętym.
- ❖ Wyrok skazujący na karę pozbawienia wolności wiąże państwo-stronę, które w żadnym wypadku nie może go zmienić.

Postępowanie odwoławcze

- ❖ Izba Odwoławcza sprawuje kontrolę odwoławczą nad pozostałymi Izbami.
- ❖ Rozpatruje ona odwołanie od orzeczenia merytorycznie rozstrzygającego sprawę (art. 81 Statutu).
- ❖ Izba Odwoławcza może
 - ❖ uchylić orzeczenie skazujące w całości lub części
 - ❖ zmienić orzeczenie lub wymiar kary
 - ❖ lub przekazać sprawę do ponownego rozpoznania innej Izbie Orzekającej.

Podstawy odwoławcze

- ❖ obraza przepisów postępowania,
- ❖ błąd w ustaleniach faktycznych,
- ❖ obraza przepisów prawa materialnego,
- ❖ jakakolwiek inna okoliczność naruszająca rzetelność i wiarygodność postępowania lub sprawiedliwości orzeczenia,
- ❖ niewspółmierność kary w stosunku do zbrodni.

Wykonywanie kary

- ❖ Kary pozbawienia wolności wykonywane są w państwach wyznaczonych przez MTK z listy państw, które zadeklarowały Trybunałowi wolę przyjęcia osób skazanych.
- ❖ Trybunał może w każdej chwili postanowić o przekazaniu osoby skazanej do więzienia w innym państwie, a osoba skazana może w każdej chwili zwracać się do Trybunału o przekazanie jej z państwa wykonania.
- ❖ Wykonanie kary podlega nadzorowi Trybunału i powinno być zgodne ze standardami międzynarodowego prawa traktatowego regulującego traktowanie więźniów.
- ❖ Państwa-strony wykonują natomiast karę grzywny lub przepadku przedmiotów wymierzone przez Trybunał – zgodnie z procedurą prawa wewnętrznego.

Wznowienie postępowania

- ❖ Nadzwyczajny tryb wzruszenia postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem.
- ❖ Uprawnione podmioty mogą zwrócić się do Izby Odwoławczej o wznowienie postępowania, zakończonego prawomocnym wyrokiem skazującym albo wymierzającym karę.
- ❖ Uprawnione podmioty: skazany, a w razie jego śmierci: małżonkowie, dzieci, rodzice lub osoba żyjąca w chwili śmierci oskarżonego, która otrzymała od niego wyraźne pisemne polecenie złożenia takiej skargi, prokurator działający na rzecz skazanego.
- ❖ Izba Odwoławcza odrzuca wniosek o wznowienie postępowania, jeżeli uzna, że jest on bezpodstawny.

Podstawy złożenia wniosku o wznowienie postępowania – art. 84 Statutu

(a) został **ujawniony nowy dowód**, który:

- (i) **nie był dostępny w czasie rozprawy**, a jego braku wówczas nie można przypisać w całości ani w części stronie składającej wniosek; i
- (ii) **jest na tyle istotny**, że gdyby przeprowadzono go na poprzedniej rozprawie, to prawdopodobnie spowodowałby wydanie odmiennego orzeczenia;

(b) wyszło na jaw, że **dowody** o zasadniczym znaczeniu na rozprawie, od których uzależnione było skazanie, **były nieprawdziwe, sfałszowane lub sfabrykowane**;

(c) jeden lub większa liczba **sędziów**, którzy brali udział w wydaniu orzeczenia skazującego lub w zatwierdzaniu zarzutów oskarżenia, dopuściło się w tej sprawie **rażącego zaniedbania lub rażącego naruszenia obowiązków** na tyle poważnego, że uzasadniało ono usunięcie tego sędziego lub tych sędziów ze stanowiska na podstawie artykułu 46.

Uznanie wniosku:

2. Izba Odwoławcza **odrzuca** wniosek o wznowienie postępowania, jeżeli uzna, że jest on **bezpodstawny**. W razie uznania wniosku za uzasadniony, Izba Odwoławcza może:

(a) ponownie zwołać poprzednio orzekającą Izbę Orzekającą;

(b) powołać nową Izbę Orzekającą; lub

(c) uznać swoją właściwość w danej sprawie, w celu ustalenia, po wysłuchaniu stron w sposób przewidziany w Regułach Procesowych i Dowodowych, czy wyrok zasługuje na zmianę.

Dziękuję za uwagę.
